DÜNYA, Petrol Platformu üyeleri ile sektörün sorunlarını masaya yatırdı

Petrolde 5 yıllık arama Türkiye ihtiyacının yüzde 30'unu karşılar

● Songül SELVİ- ANKARA

Türkiye, petrol ülkelerine sınır komşusu olmasına rağmen ihtiyacının ancak yüzde 6,5'ini kendi üretimi ile karşılıyor. Türkiye'de kapsamlı bir petrol araması yapmak için gerekli kaynağın 40 milyar dolar olduğunu belirten petrol sektörü temsilcileri, önümüzdeki 5-6 yıllık dönemde gerçekleştirilecek arama faaliyetleri sonucunda Türkiye'nin ihtiyacının yüzde 30'una yakın kısmını kendi öz kaynakları ile karşılayabileceğini belirtiyor.

Hükümetin enerjide maliyet esaslı tarifeye geçmesi vatandaş ve sanayici tarafından tepkiyle karşılanırken, enerji sektöründe faaliyet gösteren dev şirketler sistemi 'reform' olarak nitelendirdiler. Öte yandan enerji sektöründe yabancı yatırımcılar Meclis'te uzun süredir beklemede bulunan Türk Petrol Kanunu'nun veto edilen maddelerinin ne zaman çıkacağına dair bilgi almak için yerli firmaların kapısını çalıyor. Petrol Platformu'nun 31 üyesi adına Turcas Petrol AŞ Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy, Shell Enerji AŞ Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert, Alaaddin Middle East Ltd. Başkan Yardımcısı ve Güney Yıldızı Petrol Arama Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Ecvet Sayer ve Petrol Platformu Derneği Genel Sekreter Yardımcısı Altan Kolbay, doğalgaz ve petrol piyasasındaki gelişmeleri Ankara Sohbetleri'nde değerlendirdi. Enerjinin devleri Ankara Temsilcimiz Ferit B. Parlak ve arkadaşımız Songül Selvi'nin sorularını cevaplandırdılar.

Türkiye'nin enerji devleri katıldıkları Ankara Sohbetleri'nde Ankara Temsilcimiz Ferit B. Parlak ve arkadaşımız Songül Selvi'nin sorularını yanıtladılar.

Ayrıntı
Türkiye'de petrol var

■ Ferit B.PARLAK
ferit.parlak@dunya.com

Petrol fiyatlarının rekorlar kırdığı dönemde, "Türkiye'de petrol var mı?" sorusunun cevabını aradık.

Ankara Sohbetleri'nin konuğu olan Turcas Petrol AŞ Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy, Shell Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert, Alaaddin Middle Başkan Yardımcısı ve Güney Yıldızı Yönetim Kurulu Başkanı Ecvet Sayer ve Petrol Platformu Derneği Genel Sekreteri Yardımcısı Altan Kolbay'a göre Türkiye, 4-5 yıl içerisinde ihtiyacının yüzde 30'unu karşılayabilecek rezervlere ulaşabilir ama bu rezervlere ulaşabilmek için 40 milyar dolarlık yatırım gerekiyor.

Cömert, Sayer, Aksoy ve Kolbay petrol fiyatlarındaki tırmanışın, arama faaliyetlerinin artırılması için fırsat oluşturduğu görüşünde de birleşiyor.

***

Bu arada 1 Temmuz tarihinden itibaren uygulamaya geçilecek, enerjide maliyet esaslı fiyatlandırma ile varil fiyatı 135 dolara çıkan petrol, elektrik ve doğalgaz fiyatlarını da etkileyecek.

Sanayici ve vatandaş tarafından tepki ile karşılanan bu uygulamaya BOTAŞ ile kontrat devri imzalayan Shell AŞ'nin Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert ve Turcas Enerji AŞ Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy farklı açıdan bakıyor.

Cömert ve Aksoy, serbest piyasada fiyatların maliyet esaslı belirlenmesi gerekliliğine dikkat çekerken, fiyatların maliyet esaslı olmaması durumunda bunun faturasının vatandaştan vergi gibi çeşitli yollarla katbekat daha fazla tahsil edildiğinin altını çiziyor.

***

Uzun lafın kısası:
Türkiye'de petrol var.
Ancak bu rezervlere ulaşabilmek, milyarlarca dolarlık kaynak gerektiriyor.

Yani yerli veya yabancı sermayeye ihtiyaç duyuluyor.

Yatırım yapacak yerli ve yabancı sermaye ise haklı olarak olaya ticari bakıp, kanunlardaki boşlukların giderilmesini istiyor.

Petrol Platformu Derneği Başkanı ve Shell Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert:

Sektörde rekabet için kamunun payı en az yüzde 51 olmalı

■ Siz Petrol Platformu Derneği Başkanlığı yapmanızın yanı sıra kontrat devralan şirketler arasında yer alan Shell AŞ'nin yönetim kurulu başkanlığını da yürütüyorsunuz. Kontrat devralan şirketler BOTAŞ ile rekabet edecek durumda mı?

Kamunun ağırlığının yüzde 90 seviyesinin üzerinde olduğu bir ortamda onla tabii ki rekabete girecektir. Piyasa hakimiyetini elinde bulunduran oyuncunun bu hakim durumunu kullanarak, yüzde 30'un altında pazar payı ile girmiş olan oyuncuyu çıkaracak ortama da sürüklememek gerekir. Bunun için EPDK ve Rekabet Kurumu'na çok önemli görevler düşüyor. Enerji fiyatlarında maliyet bazlı fiyatlandırmanın olması durumunda 5 veya 10 oyuncu piyasanın yüzde 51'inde faaliyet gösterirse buna gerek kalmaz. Bundan sonra sadece denetleyici, düzenleyici otoriteler rekabeti gözlemlerler. Böyle bir müdahaleye gerek kalmaz. Ama böyle sağlıklı bir sistem oturtmak için kamu ağırlığı yüzde 49'a inene kadar gereklidir. Yüzde 49'a indikten sonra bundan söz etmenin hiçbir anlamı olmaz.

■ BOTAŞ kontratlarının bir kısmını özel sektörden 4 firmaya devretti. Ancak bu 4 firmadan sadece 1'i faaliyete başladı. Diğer şirketler niçin devreye giremedi?

Onlar adına bu konuda bir görüş bildirmemiz zor. Ama bizim aldığımız bilgi yükümlülüklerini yerine getirmek adına formalitelerle uğraşıldığı yönünde. Artık ama ihale şartnamesine baktığımız zaman bir tek şey var, o da bir an önce devreye girmeleri. Süreç içinde ilk olmaları nedeni ile birtakım gecikmeler olmuştur. Formalitelerin ne şekilde yapılacağına ilişkin belirsizlikler daha belirgin bir hale gelmiştir. Bu anlamda bu süreç hızlanır ve bu 3 şirkette devreye girer.

Modellerin kombinasyonu çözüm olur

■ Kontrat devrinin yapılmasının ardından şimdi de doğalgaz piyasasında serbestlik için miktar devri mi yoksa kontrat devri mi tartışmaları boy gösterdi. Bu kapsamda piyasanın serbestleşmesi açısından özel sektör hangi seçeneğe sıcak bakıyor?

Miktar devri de elbette ki bir çözümdür. Kontrat devrinde bir gereklilik olan satıcının muvafakatı vardı. Bunun tedarik edilememesi halinde piyasaya oyuncu olarak girebilecek ama kalifiye, bu piyasanın risklerini alabilecek kapasiteye sahip yerli veya yabancı oyuncuların miktar devri yöntemi ile girmesi bizim önerdiğimiz yöntem. Kanunda da öyle çizilmiş. Yani kontrat devrini yapamazsanız miktar devrini yaparsınız. Biz açıkçası bunun paralel şekilde gitmesini destekliyoruz. Yeni bir model arayışı içinde olunduğunu duyduk. Ama yeni bir modele ihtiyaç yok. Modellerin kombinasyonu buna çözüm olabilir.

4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Yasası'nda belirtildiği gibi kamunun ağırlığını yüzde 20'ye indirdiğiniz zaman serbest piyasa işliyor demektir. 2009 yılına fazla bir süre kalmadı. 1 sene içinde yüzde 20'ye indirmenin pek mümkün olmadığı bir gerçek. Ama en azından yüzde 51 seviyesine özel sektör getirilirse burada en azından bir rekabet ortamından bahsedilir.

Sadece 4 firma yetmez tam rekabet şart

2007 sonunda Shell, BOTAŞ ile ikinci ithalatçı olarak devreye girdi. Kontrat devralan diğer 3 üye yükümlülüklerini yerine getirmek için sırada bekliyor. Bunların devreye girmesi çok gerekli olduğunun altını çizmek gerekir. Bunun sektörün gelişimi açısından çok yararlı olduğunu söylemekte fayda var. Tabii olay piyasaya sadece bir veya 4 firmanın katılması değil. Önemli olan bizim üyemiz olan yada olmayan bu işe faaliyet göstermeye yeterli tüm katılımcıların devreye girebileceği, tam rekabet ortamının sağlandığı bir durumda sürdürülebilir ve sürekli enerji kaynağının sağlanmasıdır.

■ Piyasanın sağlıklı işlemesi için maliyet bazlı fiyatlandırma, serbestleşmenin hızlanmasını nasıl sağlayacak açabilir misiniz?

Maliyet bazlı şeffaf fiyatlandırma ile çok önemli bir adım atıldı. Bu rekabet ortamı oluşana kadar serbest rekabet ortamı oluşmasını sağlayacak bir araçtır. Artık bunun politik uygulama yükümlülüğü karar merciinden alınıp bilimsel bir yapıya oturtuluyor. Tamamen alım maliyeti ile ilişkilendiriliyor. Döviz bazlı ithal fiyatı ve döviz kurundaki dalgalanmayla ilişkilendiriyor. Maliyetteki değişimler aylık olarak artı veya eksi olarak yapıyor. Bunun denetimi Hazine Müsteşarlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı'na bırakıyor. KİT'ler açısından çok önemli bir adım. Bunun uygulanma dönemi 1 Temmuz olarak ayarlandı. Ayrıca uygulanma süresi 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda tanımlanan geçiş süresini içerecek. Yani 31 Aralık 2010 yılına kadar geçerli olacak. Ondan sonra da zaten umarız bunlara gerek kalmayacak.

Maliyetlerin yansıtılmaması sübvansiyondur

Serbest piyasa koşullarını düzenlemediğimiz sürece rekabet ortamını oluşturamıyoruz. Bu kapsamda piyasada iki model uygulayabilirsiniz. Bunlardan birincisi bizim istediğimiz maliyet esaslı yani kamu veya özel sektörün ayakta kalmasını sağlayacak bir model. Diğeri ise maliyetin yansıtılmaması modelidir ki, bu teşvikli sübvansiyondur. Bizim teşvikli sübvansiyonlar yapılsın veya yapılmasın deme gibi bir durumumuz yok. Bu bir hükümet politikasıdır. Sübvansiyon yapılma ihtiyacı olabilir. Ancak takdir edersiniz ki, her gelir grubuna eşit şekilde sübvansiyon verilmeyebilir. Ama bir sübvansiyonun KİT'ler kanalıyla yapılmaması gerektiğine inanıyoruz.

Bugün itibariyle doğalgaz fiyatları maliyetin altında mı üstünde mi? Bunu tam olarak bilemiyoruz. Ama bu konuda maliyetin altında satıldığına ilişkin bazı endişeler var. Eğer maliyetler yansımıyorsa bu fiyat artışı gibi bir durum ortaya çıkaracak. Ama bu tek sefer olur. Bu anlamda ertelenmiş olan düzeltmenin bugün yapılması. Bunun bile bir maliyeti olduğu söylenebilir.

Petrol Platformu Derneği Genel Sekreter Yardımcısı Altan Kolbay

Piyasa oluşursa vatandaşın cebinden milyar dolarlar çıkmayacak

■ Enerji fiyatlarının maliyet bazlı olmaması nedeniyle vatandaşın bütçesinde oluşan kaybı bir örnek ile anlatabilir misiniz?

Petrol fiyatlarının varil başına her 1 dolar yükseldiği 200 milyon dolar cari açığı artırıyor. Biz devletin belirlediği fiyatla gidersek her 1 dolarlık artışta ki geçen yıl 80 dolardan şimdi 125 dolara çıktı. Yani petrol fiyatındaki her artışta vatandaşın cebinden 200 milyon dolar gidiyor. Dolayısıyla faturalar her bir birey bazında 10 milyon artacak deyince daha somut gelebilir. Ama petrolde 1 dolar yükseliş, 200 milyon dolarlık kayba neden oluyor. Petrol fiyatlarında her yüzde 10'luk artış enflasyonu yarım puan artırdığı kesin. Enflasyon hedeflemesini neden değiştirdi? Çünkü petrol fiyatları yükseliyor. Ama 'hayır ben devlet eliyle bu işi götüreceğim, piyasa oluşmasın' denilirse, o zaman vatandaşların cebinden milyarlarca doların akması demek olacak. Bence hesaba katılması önemli. Serbest piyasaya inanıyor muyuz, inanmıyor muyuz bu önemli.

Türkiye 53 yılda ancak 3 bin kuyu açabildi

Öte yandan enerji gündemindeki konular arasında yer alan Petrol Kanunu'na değinecek olursak, Petrol Kanunu sadece petrol değil, doğalgazda da arama ve üretimi içermektedir. Enerjide arz güvenliği diyoruz. Türkiye kendi kaynaklarını kullanmıyor. Arama üretimde 1954'ten 2007'ye kadar 3 bin 326 kuyu açılmış. Dünyada bazı ülkelerin bir yılda kazılan kuyu sayısı 20 bini geçiyor.

Turcas Petrol Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy:

Özel sektör, şeffaflığı tam manasıyla göremiyor

■ Kontrat devrinin gecikmesinde kamunun çekincelerinden mi kaynaklandı?

Dünyadaki bütün ülkelerde tekel sisteminden serbest piyasaya geçişte sancılar yaşanmıştır. Türkiye'de de bu sancıları yaşıyor. Hiçbir tekelin kırılması kolay olmuyor. Kanunda BOTAŞ'ın iletim ve ticari faaliyetlerinin ayrıştırılmasına ilişkin bir madde var. Yani BOTAŞ'ın ana faaliyet konusu iletim olacak ve ticaret kısmında ilk önce ayrı şirket olacak daha sonra özel sektöre devredecek küçülecek. Onun küçülmesi ile özel sektörün payı artacak. Her ne kadar hesap ayrıştırması yapılmaya başlanmış olsa da tam manasıyla faaliyetlerinin iki ayrı şirket olarak ayrışması gerçekleşmedi. Özel sektör tam olarak şeffaflığı istediği derecede göremiyor. Dolayısıyla bu baştan yapılmalıydı. Bu da karanlık göstergesi olacak. Hesapların ayrışması çok iyi fakat yeterli değil. Özel sektör BOTAŞ'ın iletim şirketi BOTAŞ'ın toptan satış şirketine ve özel sektöre yeni gelen bütün toptan satış şirketlerine eşit mesafede hizmet vermesini istiyor. Bu hizmeti vermesi ve ticaret tek bir şirketin parçalanan iki ayrı faaliyeti olarak görülmemesi. İkisi de ayrı kâr merkezi şeklinde faaliyet göstermesi. Bizim amacımız bu prosesin gerçekleşmesi.

Biz bunu geç gelen bir reform olarak görüyoruz. Sağlam istikrarlı kurumlar, girdilerin maliyetinin en azından son satış fiyatlarına yansıtıldığı bir fiyat mekanizması ile olur. Bu sadece gaz için değil, elektrik sektörü için de geçerli. Yani ne kadar çok elektriğe ihtiyaç olduğundan bahsediliyor. Arz açığı yaşanacağından bahsediliyor. Dolayısıyla ne kadar üretim o kadar iyi. Ama yatırımcı diyor ki, "Tamam yatırım yapayım ama sadece bir sistemin oluşması lazım. Yani 500 milyon Euro yatırım yapacaksam bir santrala, burada ürettiğim elektriğin serbest tüketicilere satmamdan emin olmalıyım ve düzgün çalışan bir elektrik borsasına satmam gerekir." Bir numaralı unsur serbest tüketicilere satış yapabilmesi. Devlette tabii serbest tüketicilere aynı anda satış yapabildiği için devletle rekabet eder konumdasınız. Doğru bir fiyat mekanizması olmaz. Eğer daha ucuza devletten alıyorsa niye özel sektörden alsın. Ama eğer gerçek fiyatlandırma mekanizması olursa o zaman özel sektör rekabet edebilir. Doğalgazda çok benzer bir sistem var. Önemli olan doğalgaz piyasasındaki oyuncular ithal ettikleri doğalgazı rekabetçi bir koşulda adil bir düzen içinde son kullanıcılarına satmasıdır. Bu ortamın oluşması için bu maliyet esaslı fiyat mekanizması oluşturulmasının tarafıyız.

Piyasa ya serbestleşecek ya da serbestleşmeyecek

■ Vatandaş ve sanayicinin faturasında büyük bir artış olacağına dair endişeler var.

Ben ona katılmıyorum. Ya piyasalar serbestleşecek, ya serbestleşmeyecek. Eğer petrol fiyatlarının dolayısıyla gaz fiyatlarının artışı bizim devlet şirketlerinde bir zarar mekanizması oluyorsa o devlet şirketlerinin sahibi kim? Vatandaş. Dolayısıyla yine para bizlerin cebinden çıkacak. Hatta baştan siz bunu kamuya yayıyorsunuz. Aksi takdirde bunun zararları daha kötü vatandaşa çıkıyor. Birde piyasanın serbestleşmemesi, yatırımları çekememiş oluyorsunuz. Burada önemli olan kısa değil, orta ve uzun vadeli bakabilmektir. Uzun vadeli bakış açısı ile organize edilir. Bu maliyetler bir şekilde yansıyor mu? Yansıyor. Çünkü biz net ithalatçı bir ülkeyiz.

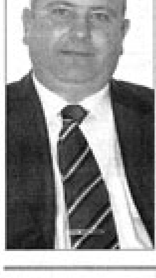

Alaaddin Middle East Ltd. Başkan Yardımcısı ve Güney Yıldızı Petrol Arama Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Ecvet Sayer:

3 şirket Türkiye'de yatırım yapmayı planlıyor

■ Türkiye'de petrol aramaları her zaman tartışma konusu olmuştur. Siz sektörde faaliyet gösteren bir şirket olarak Türkiye'de arama faaliyetlerini değerlendirebilir misiniz?

Türkiye'de ilk petrol 1954 yılında yürürlüğe giren 6326 sayılı Petrol Kanunu'yla. Kanun şu anda da geçerli. 1990'lı yılların ortalarından itibaren özellikle yabancı şirketler ile hükümet arasında birtakım problemler oldu. Bunun üzerine kanun yenilenmesi gündeme geldi. Yeni bir kanunun güncel şartlara göre hazırlanması gereği ortaya çıktı. Bu bağlamda Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Enerji Bakanlığı ve sektör temsilcileri uzun çalışmalardan sonra kanun taslağı hazırladı. Bu arada kamuoyunda infialler ortaya çıktı. 'Vatan elden gidiyor, satılıyor' gibi iddialar çıktı. Ancak tasarı 10. Cumhurbaşkanı Necdet Sezer tarafından veto edildi. Veto edildiği 4 madde vardı. Bunlardan biri il özel idarelerine petrolden pay verilmesini içeriyordu. İkincisi devlet hakkı oranlarının düşürülmesi, üçüncüsü memleket ihtiyacı, dördüncüsü milli menfaatleri gözetmeye ilişkin gerekçeleri içeriyordu. Öncelikle bunu kamuoyuna doğru anlatmak gerekiyor. Veto edilen birinci maddede il özel idarelerine pay verilmesi konusunda eşitlik ilkesine aykırı olduğu için onu zaten onaylıyoruz. İkinci madde devlet hissesinin azalması, yani mevcut kanunda yüzde 12.5, ama yeni kanunda yüzde 2'den başlayıp yüzde 12.5'e kadar artan bir geçişli oran sistemi verildi. Bu konuda çeşitli uzmanlar 'ülkede gelir kaybı olacak' dediler. Bu konuyu şöyle açmak gerekir: Bildiğiniz gibi Türkiye petrol zengini bir ülke değil. Günlük ihtiyacı 800 bin varili geçmiş durumda. Türkiye'nin toplam üretimi tüketiminin yüzde 6.5'ini karşılıyor ve bu oranda gün geçtikçe yüzde 5'e doğru gidiyor. En aranmış bölge Güneydoğu Anadolu. Oda yüzde 18-19'u aranmış durumda. Yok anlamına gelmemeli ama bunun teşvik edilmesi lazım. Özellikle petrol fiyatlarının bu kadar arttığı bir dönemde bunu da sağlayamazsak tren kaçar.

■ Devlet hakkı yatırımları caydırıcı bir oran olarak mı görülüyor?

TPAO'nun günlük üretimi yaklaşık 27 bin varil civarında. Ama Adıyaman, Batman ve Diyarbakır yüzlerce kuyudan üretim yapıyor. Bu çok büyük bir maliyet teşkil ediyor. Yani bugün bir kuyudan 10 bin varil üretmekle, yüzlerce kuyudan 3 bin varil üretmek arasında büyük bir maliyet farkı vardır. Bunların ikisinden de devlet hakkı almak adında adaletsiz olmaktadır. Bugün Irak'ta açılan kuyu 15 bin varil verebiliyor. Oradan siz yüzde yüzde 12.5 değil, yüzde 20 bile devlet hakkı alabilirsiniz. Halk arasında betonla kapatılmış kuyular efsane gibi dilden dile dolaşır. Bunun gerekçesi nedir? Evet petrol çıktı, köylüler tarafından kazılan kuyular halk tarafından görülmektedir. Ama işletme maliyeti kurtarmamaktadır. Çünkü kuyular 3-5-10 varil vermekte. Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nde bulunan kuyularda ekstra güvenlik önlemi almak zorundasınız. Bunun için şirketler bunları kapatarak uğraşmamaktadırlar. Bu kuyulardan büyük sahalar gibi devlet hakkı hissesi almaya kalkarsanız fizibilitesi iyice düşecektir. Yüzde 2'den 12.5'a artan oranlarda devlet hissesi ödenmesi. Bunu anlatmak lazım.

Açık söylemek gerekirse 5-6 yıllık kapsamlı bir arama programı ile en azından Türkiye kendi ihtiyacının yüzde 25-30 ihtiyacını karşılayabilir. Fakat Türkiye'nin tam aranması için bugünün değeri ile 40 milyar dolarlık arama bütçesi gerekmektedir. Böyle bir kaynağı maalesef devletimiz ayıramaz. Bunu ayırabilecek şirketleri, en azından belli kısmını ülkemize yatırım yapmaya çekmemiz lazım. Yerli üreticiyi de buna özendirmemiz gerekiyor.

Yatırım miktarında temkinli davranıyorlar

■ Yabancı yatırımcılardan size danışanlar var mı?

Yeni kanun ile arama faaliyetleri tabii ki artacak. Şu an Türkiye'ye yatırım yapmayı planlayan ve konuştuğum 3 şirket var. Bu şirketlerden bir tanesi Mısır ve Bulgaristan'da petrol ve doğalgaz sahası işletiyor. Türkiye'de ruhsat müracaatında bulundu ve ruhsat sahibi oldu. Ama yatırımı büyütmek için şu anda temkinli gidiyor. Kanunun çıkıp uygulanmasını öncelikle soruyor. Yani 'ben buraya ilk etapta 5 milyon dolar mı yatırayım yoksa 500 milyon dolar mı yatırayım. Ama 500'ü yatırmam için öncelikle önümü görmem lazım' diyor. Çünkü şu an mevcut kanunda gelen şirket yatırdığı sermayeyi götürmesi mümkün değil. Bu işler durmuş durumda. Çünkü Sayıştay ve Hazine'nin geçmişte birbirini dava etmesinden dolayı bu hadiseler takıldı. Bunlara bir çözüm gelmedi. Bunlara yeni kanun da çözümler bulduk.